

NACIONALNI I VJERSKI POGLEDI IVE MAŠINE

Zdenko Dundović – Hrvoje Njavro

Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel
zdundovic@unizd.hr
Osnovna škola Antuna Masle Orašac
hrvoje.njavro@gmail.com

UDK: Mašina, I. 7.072.2
Mašina, I. 2-722.7
Mašina, I. 27-722-7
2-443.62:27-184
Mašina, I.:172.15
Mašina, I.:141.82]"20"
<https://doi.org/10.34075/cs.59.3.8>
Pregledni rad
Rad zaprimljen 3/2024

Sažetak

U radu se donosi prikaz nacionalnih i vjerskih stavova Ive Mašine, koji su bili poticaj njegovu aktivizmu u društveno-političkom području. Članak donosi životopis istaknutog vjernika laika, Ive Mašine, čiji je život, unatoč komunističkoj vladavini, bio obilježen načelom vjernosti Bogu i čovjeku. Ljubav prema Bogu, ljudima i Hrvatskoj su vrednote koje su krasile Mašinu. Na njegova stajališta, o odnosu države–nacije i katoličke vjere, utjecala su znanja, koja je stekao tijekom studija povijesti, ali i katolički odgoj u obitelj. Stoga, članak proučava razmišljanje povjesničara i vjernika Mašine na političko-društvene odnose hrvatskih prostora u 20. stoljeću. Osim toga, u radu se prikazuje njegovo vjermičko djelovanje, koje se temeljilo na življenju kršćanske ljubavi i socijalnog nauka Crkve.

Ključne riječi: Ivo Mašina, povjesničar, vjernik laik, 20. stoljeće, nacionalizam, komunizam, Crkva, socijalni nauk.

UVOD

Članak analizira nacionalne i vjerske stavove Ive Mašine, pri čemu se kao ključno istraživačko pitanje postavilo ono koliko je na izgradnju Mašinine osobnosti utjecalo njegovo školovanje na studiju povijesti te kršćanski odgoj koji je baštiniio od svoje obitelji. U radu se također postavlja pitanje jesu li političko-društvene prilike na širem zadarskom području između dva svjetska rata i poraća utjecale na Mašininu izgradnju u ideji slobode hrvatskog naroda i kršćanstva, budući da se on rodio i odrastao u tim okolnostima.

Članak je na temelju navedenih istraživačkih pitanja napisan u interdisciplinarnom tonu iz perspektive povijesti, teologije i filozofije. Načelo istraživanja i pisanja temeljilo se na induktivnoj i deduktivnoj metodi, ovisno o poglavlju rada.

Kako bi se potkrijepile ili opovrgnule hipoteze potaknute postavljanjem istraživačkih pitanja, koristila se dosad objavljena literatura o Ivi Mašini, kojoj se kritički pristupilo. Glavna i najopširnija literatura koja je objavljena u čast Ive Mašine, jest zbornik radova Šime Batovića. U zborniku je objavljena građa Hrvatskoga državnog arhiva, svjedočanstva o Ivinu životu i djelovanju, iz perspektive sudionika tih zbivanja, te brojna pisma i dnevnički zapisi iz Mašinina osobnog arhiva.¹ U čast Ive Mašine nekoliko priloga napisao je i Anđelko Mijatović, predstavljajući ga kao studenta povijesti i nacionalnog mučenika.² O kršćanskim vrednotama Ive Mašine, koje je iskazivao u borbi za slobodu nacionalne svijesti te slobodu vjere i savjesti, svjedoči zbornik radova koji je uredio Bernardin Škunca.³ Njegov prijatelj Joja Ricov u svojoj knjižici prikazuje Mašininu veličinu donoseći njegove osobne dnevničke zapise i pisma, doduše s dozom subjektivnosti i pjesničke slobode u izričaju.⁴ Mašininu ljubav prema obitelji, ljudima i domovini rasvjetljava knjižica *Uskrсна zvona* urednika Roberta Bacalje, u kojoj su objavljeni najzanimljiviji Mašinin dnevnički zapisi i pisma.⁵ O školovanju, kršćanskom djelovanju u Dubrovniku i patnjama u Mašininu životu svjedoči u svojoj knjizi Hrvoje Kačić.⁶

Osim literature, koja svjedoči o životu i djelu Ive Mašine, u radu se spominju pravila katoličkog društva *Domagoj*, čiji je član bio Mašina tijekom školovanja u Dubrovniku. Pravila društva pronađena su u Arhivu Dubrovačke biskupije, a svjedoče o kršćanskim vrednotama za koje je sam Mašina, u svojim dnevničkim zapisima,

¹ Ivo Mašina: (1927.–1961.). *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini - sjećanja*, ur. Šime Batović, Zadar, 2000.

² Anđelko Mijatović, Ivo Mašina, student povijesti i žrtva komunističkog režima (1927.–1961.), *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše* (2013.) 3, 293-310; Anđelko Mijatović, Ivo Mašina u dosjeu „KPD Stara Gradiška”, *Ivo Mašina. Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode* (2000.), 246-254.

³ Ivo Mašina: *Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, ur. Bernardin Škunca, Zadar, 2002.

⁴ Joja Ricov, *Ivo Mašina – pitate me – tko je?*, Lumin, Zagreb, 1994.

⁵ Ivo Mašina, *Uskrсна zvona: (pisma) 1945.–1961.*, Povjerenstvo Matice hrvatske, Zadar, 1994.

⁶ Hrvoje Kačić, *Dubrovačke žrtve. Jugokomunistički teror na hrvatskom jugu 1944. i poratnih godina (početak Bleiburga)*, Tkanica, Zagreb, 2017.

posvjedočio da su ga oblikovali kao osobu. Mašina je, kao intelektualac i vjernik, u svom dnevniku često pisao o provođenju socijalnog nauka Crkve u socijalističkom društvu pa je stoga cijelo jedno poglavlje posvećeno utjecaju socijalnih dokumenata Crkve na njegovu osobnost. Naime, sami zapisi iz njegova dnevnika svjedoče koliko mu je bio važan kršćanski socijalni nauk pa se u radu uspoređuju općenite upute socijalnih dokumenata Crkve, koji su objavljeni za vrijeme Mašinina života, s njegovim socijalnim djelovanjem u jugoslavenskom društvu. O vjerskim i društvenim prilikama između dva svjetska rata na prostoru na kojem je Mašina odrastao, svjedoče izvori iz Arhiva Zadarske nadbiskupije.

1. IVO MAŠINA – BIOGRAFSKI PODATCI

Ivo Mašina rođen je u mjestu Preku na otoku Ugljanu 21. srpnja 1927. godine. Bio je četvrto od devetero djece u obrtničkoj obitelji Ive i Marije r. Gregov.⁷ Prema tvrdnji Ive Krešana, na vjerski i domoljubni odgoj u obitelji uvelike je utjecao duhovni autoritet Mašininiog strica, franjevca trećoredca fra Ignacija Mašine. Koliko se kršćanski svjetonazor pod utjecajem tog franjevca ukorijenio u obitelji Mašina, svjedoči Krešanova tvrdnja o njihovu otporu političkim ideologijama 20. stoljeća koje su ugrožavala ljudsko dostojanstvo i slobodu, počevši od monarhističke diktature u prvoj Jugoslaviji preko fašizma pa sve do komunizma. Tako je i sam Ivo Mašina baštiniio iz svoje obitelji kršćansku ljubav prema svakom čovjeku i domovini. Zato se vrlo brzo u adolescentskoj i mladenačkoj dobi našao pod udarom materijalističke ideologije komunizma, koji je želio suzbiti sve postojeće razlike između već gotovo formiranih nacija koje su ušle u sastav federativne Jugoslavije.⁸

Mašina je pučku školu završio u rodnom Preku. Financijske poteškoće višečlane obitelji Mašina potakle su njegove roditelje da ga stave pod skrb strica Mate i strine Ette, koji su živjeli u

---

⁷ Mašina je imao petoricu braće (Melkior, Zdenko, Davor, Veljko i Krunoslav) te tri sestre (Vera, Marija i Desa). Usp. Šime Batović, Riječ na komemoraciji u Hrvatskoj kazališnoj kući 24. srpnja 1998., *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 691; Anđelko Mijatović, Ivo Mašina, student povijesti i žrtva komunističkog režima (1927.–1961.), *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše* (2013.) 3, 294.

⁸ Ivo Krešan, Govor ing. Ive Krešana prigodom oproštajne večere u Hrvatskome centru u New Yorku – 19. travnja 1997., *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 573.

Dubrovniku, u predjelu poznatom kao Ploče. Stoga se 1938. preselio u Dubrovnik, gdje je nastavio školovanje u Klasičnoj gimnaziji.⁹ Tijekom svog boravka u Dubrovniku uključio se u katoličko društvo *Domagoj*¹⁰ u samostanu Male braće pod duhovnom skrbi franjevacca Provincije sv. Jeronima sa središtem u Zadru.¹¹ Prema navodima Anđelka Mijatovića Mašina se u Dubrovniku pridružio đaćkom društvu *Križari* te *Ustaškoj mladeži*. Veći dio Drugoga svjetskog rata proveo je na krajnjem jugu današnje Hrvatske.¹² Kačić je naveo da se Mašina kao istaknuti antifašist zajedno s još trinaest poznanika i prijatelja našao u zapisu VI. talijanskoga korpusa od 27. travnja 1943. godine. Naime, pripadnici katoličkih organizacija *Križari* i *Domagoj*, kojima je i Mašina pripadao, bili su protivnici iredentističkih nastojanja talijanske politike. Ulaskom narodnooslobodilačkih snaga u Dubrovnik 18. listopada 1944. napustio je Dubrovnik i otišao u Zagreb.¹³

U Zagrebu je boravio kod strica, a iz glavnog se grada povlačio pred prodorom partizanske vojske te je zajedno s bratom Melkiorom, koji je tragično skončao na Križnom putu, zarobljen kod Maribora. Proveo je oko godinu dana u zatvoru odakle je, čini se, izišao zahvaljujući pomoći partizanskog časnika. Nakon izlaska iz zatvora 1946. vratio se u rodno mjesto. Gimnazijsko obrazovanje završio je

⁹ Usp. Šime Batović, *Životni put Ive Mašine, Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 12-13; Hrvoje Kačić, *Dubrovačke žrtve. Jugokomunistički teror na hrvatskom jugu 1944. i poratnih godina (početak Bleiburga)*, Tkanica, Zagreb, 2017., 207.

¹⁰ Puno je ime društva bilo Seljačka katolička omladina „Domagoj”. Društvo je djelovalo u duhu Katoličke akcije. Svrha je ovog društva, čiji se pravilnik može naći u arhivu Dubrovačke biskupije, bila potaknuti članove na ustrajan kršćanski život i borbu protiv glavnih narodnih poroka. Usp. Arhiv Dubrovačke biskupije (ADB), gradivo Dubrovačke biskupije (DB), Kut. 1, serija 15 (Crkvena društva i udruženja), podserija 1/1.6. (Crkvena društva/Seljačka katolička omladina - SKOM „Domagoj”).

¹¹ Hrvoje Kačić, *Dubrovačke žrtve. Jugokomunistički teror na hrvatskom jugu 1944. i poratnih godina (početak Bleiburga)*, Tkanica, Zagreb, 2017., 208-209.

¹² Anđelko Mijatović, Ivo Mašina, student povijesti i žrtva komunističkog režima (1927.–1961.), *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše* (2013.) 3, 296.

¹³ Talijani su u svojim spisima smatrali odgovornim franjevca Tomu Tomašića za protuiredentističke stavove članova udruge *Domagoj*. Zanimljivo je primijetiti kako nitko od ovih trinaestero članova *Domagoja* koji su se usprotivili fašističkoj politici, nisu nastradali od Talijana, nego je nakon rata čak njih jedanaestero ubijeno ili zatvoreno od partizanskih snaga pod apsurdnom optužbom za suradnju s fašističkim okupatorima. Mašina je napustio Dubrovnik zbog problema sa sluhom. Usp. Hrvoje Kačić, Ivo Mašina – Dika Dubrovnik, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 647-649.

u Zadru, gdje je maturirao u školskoj godini 1947./1948.¹⁴ Zajedno s prijateljem i književnikom Jojom Ricovom bio je pritvoren zbog misterioznog ubojstva američkog povratnika komunističkih uvjerenja Frane Kuštere, koje se dogodilo u Preku u rujnu 1947. godine.¹⁵ Mašina je prošao križni put, a zbog katoličkog i domoljubnog odgoja bio je stigmatiziran kao ustaša i klerofašist,¹⁶ iako je njegov otac skrivao lokalne partizane u rodnom Preku.¹⁷ Te okolnosti savršeno su poslužile vlastima da protiv Mašine podignu optužnicu za ubojstvo te sakriju istinski motiv i počinitelja zločina, koji bi se trebao tražiti u unutarstranačkim obračunima. Unatoč svemu, optužbe protiv Mašine vrlo su brzo bile odbačene, jer se lako moglo dokazati da se on u vrijeme ubojstva nalazio u Zadru.¹⁸

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Mašina je upisao studij povijesti 1948. godine. Njegove kvalitete, koje su se očitovale u poznavanju i razumijevanju povijesnih pojmova i procesa, prepoznao je profesor Jaroslav Šidak¹⁹, koji ga je htio uzeti za asistenta. U skladu sa svojim životnim uvjerenjima, protivnima komunističkoj ideologiji, u Zagrebu je 1950. osnovao humanistički časopis *Parapet*. Časopis je sadržavao lokalne i reakcionarne izraze, a nazvan je po predjelu Preka. Na tom mjestu sastajali su se mladi studenti i intelektualci, poznati pod nazivom *Parapetaši*, s ciljem povezivanja ljudi, koji su se udaljili zbog životnih obaveza.²⁰

---

¹⁴ Trpimir Alajbeg, Spomen Ivo Mašina, 973., i Bernardin Škunca, Ivi Mašini nad grobom. U povodu spomen-slavlja prijenosa kostiju, Školjić, 24. srpnja 1998., *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 701.

¹⁵ Joja Ricov, *Ivo Mašina – pitate me – tko je?*, Lumin, Zagreb, 1994., 18.

¹⁶ Usp. Antun Badurina, Ivo Mašina, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 882; Joja Ricov, *Ivo Mašina – pitate me tko je?*, Lumin, Zagreb, 1994., 18.

¹⁷ Preko se pobunilo i protiv komunističke politike pa stoga ne čudi što su ga vladajuće strukture proglasile fašističkim leglom. Usp. Nova Hrvatska, Izjava bivšeg člana ilegalne organizacije, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 734-735.

¹⁸ Trpimir Alajbeg, Spomen Ivo Mašina, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 973.

¹⁹ U raspravi s profesorom Šidakom Ivo je izjavio da će Hrvatska biti samostalna, a da će on stvarati povijest. Usp. Ivan Čizmić, Sokol - burevjesnik, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 869.

²⁰ Robert Bacalja, Ivo Mašina – biografija, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o*

Kao apsolvant povijesti zaposlio se u Državnom arhivu u Zadru 1954. godine. Međutim, iste je godine bio osuđen na godinu i pol dana zatvora pod optužbom za neprijateljsku propagandu, a kaznu je izdržavao u Staroj Gradiški.²¹ Studij je nastavio u Zagrebu 1957. nakon isteka kazne i odsluženja vojnog roka. Pred samu obranu diplomskog rada 1959. vlasti ga osuđuju na jedanaest godina zatvora zbog namjere rušenja socijalističkog sustava i Jugoslavije te izgradnju slobodne države Hrvatske unutar granica nekadašnje Nezavisne Države Hrvatske.²² U svibnju 1960. uspio je pobjeći iz zatvora. Tijekom bijega prošao je jugoslavensku granicu s Italijom, ali se njegov vodič pritom ozlijedio. Batović ističe kako Mašina nije želio ostaviti svog vodiča samog te mu se vratio pomoći. Stoga je tijekom jeseni iste godine bio ponovno uhićen. Kaznu su mu povećali na petnaest godina strogog zatvora u Staroj Gradiški. Tijekom boravka u starogradiškoj kaznionici, provodeći veći dio u samici, trpio je psihičko i fizičko maltretiranje. Nakon nepunih godinu dana Ivo Mašina umro je pod sumnjivim okolnostima 20. studenog 1961. te je isti dan i pokopan u Staroj Gradiški na groblju Uskoci.²³

Ivi Mašini – sjećanja, (2000.), 28; Anđelko Mijatović, Ivo Mašina, student i žrtva komunističkog režima (1927. – 1961.), *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše* (2013.) 3, 297.

- ²¹ Ivo Mašina i njegov brat Veljko bili su osumnjičeni za propagiranje fašističkih ideja i neprijateljsko djelovanje protiv države, njezinih predstavnika, organa i samog naroda, kojima su okaljali ugled i čast. Navedena djela izvršili su putem pisama, dijeljenja propagandnih materijala i javnih nastupa. Vlasti su odbacivale argumente koje je Ivo iznosio u korist svoje obrane. Usp. Šime Batović, Progoni i suđenja, 89-126; Anđelko Mijatović, Ivo Mašina u dosjeu, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 246-247.
- ²² Uz Ivu Mašinu glavni optuženik je bio franjevac trećoredac fra Rudi Jerak. Jerak je optužen da je poticao održavanje kontakata s emigracijom uz čiju bi se pomoć provela promjena poretka u zemlji. Usp. Šime Batović, Progoni i suđenja, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 171-174; Bernardin Škunca, Pravednik na nepravednom suđenju, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, Zadar, 2002., 39.
- ²³ Nakon što je Mašina ponovno uhićen, bio je dva puta kažnjen zabranom primanja posjeta i pošiljki jer je po optužbi stražara Branka Pavlovića slabo ribao ćeliju, nedozvoljeno otvarao prozore u ćeliji kroz koje je gledao tko se kreće te ispod stola skrivao papire na kojima je bila pisana razna neprijateljska religiozna propaganda. Usp. Anđelko Mijatović, Ivo Mašina u dosjeu UDBE/DS BR. 301411, Hrvatski državni arhiv – Zagreb, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 58-59 i 247-250.

2. DRUŠTVENE OKOLNOSTI DJELOVANJA IVE MAŠINE

Tijekom Prvoga svjetskog rata sile Antante (Velika Britanija, Francuska i Rusija), koje su ratovale protiv Centralnih sila, obećale su tajnim Londonskim sporazumom, potpisanim 26. travnja 1915., nevjernoj saveznicima suparničkog tabora Italiji dijelove Austro-Ugarske Monarhije, ukoliko napadne svoje saveznike. Sporazum je ugrožavao hrvatske obalne prostore, koji su se nalazili u sklopu Dvojne Monarhije, jer su Italiji trebali pripasti veći dijelovi Dalmacije i Istre. Na kraju rata došlo je do raspada višenacionalne države pod vlašću katoličkih Habsburgovaca. Potkraj listopada 1918. privremeno je na južnoslavenskim prostorima bivše Austro-Ugarske Monarhije nastala Država Slovenaca, Hrvata i Srba, na čije je dijelove teritorija po Londonskom sporazumu Italija polagala pravo. Svoje je pravo izrazila okupacijom dijelova istočne jadranske obale. Državno vijeće SHS-a stoga je požurilo ujedinjenje Države SHS s Kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom u jedinstveno Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca.²⁴ Ujedinjenje je proglasio regent Aleksandar Karađorđević 1. prosinca 1918., a provedeno je kako bi se pokušali spasiti obalni prostori u Dalmaciji i Istri od talijanskih pretenzija. Naime, vlada-lo je mišljenje kako Srbija i Crna Gora, kao one koje su ratovale na strani Antante, mogu spriječiti ili umanjiti gubitak istočnojadranske obale u korist Italije.²⁵

Rapallskim sporazumom, potpisanim 12. studenog 1920. između Kraljevstva SHS i Italije, Italiji su pripali Istra, Cres, Lošinj, Lastovo, Palagruža i Zadar. Zadarska okolica te samo rodno mjesto Ive Mašine pripalo je monarhističkoj Jugoslaviji, što je, kako navodi Zlatko Begonja, osim na ekonomiju i društvene odnose, utjecalo i na vjersko uređenje jer je uslijedila podjela Zadarske nadbiskupije na jugoslavenski i talijanski dio.²⁶

---

²⁴ Kraljevstvo SHS mijenja Vidovdanskim ustavom iz 1921. ime u Kraljevinu SHS, a 1929. Zakonom o nazivu i podjeli Kraljevine na upravna područja ime države se mijenja u Kraljevina Jugoslavija. U nastavku rada upotrebljava se pojam Kraljevina Jugoslavija. Usp. Juraj Batelja, *Rivellijeva zavjera laži. Blaženi Alojzije Stepinac i Srpska Pravoslavna Crkva*, Postulatura blaženog Alojzija Stepinca, Zagreb, 2015., 306.

²⁵ Hrvoje Njavro, *Položaj Zadarske nadbiskupije od Rapallskog ugovora do ponovnog ujedinjenja (1920.-1948.)*, *Rostra, Časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru*, 12 (2019.) 10, 206-207.

²⁶ Naime, obje zemlje potpisnice zahtijevale su od Svete Stolice razgraničenje dijeceza u skladu s državnim granicama. Papa Pio XI. (1922. - 1939.) konačno je bulom *Pastorale Munus* iz 1932. podijelio Zadarsku nadbiskupiju na jugoslavenski dio, koji se od tada nazivao Apostolska administratura pod upravom šibenskog biskupa, te na talijanski dio, koji su činili grad Zadar s obližnjim župama

Dok se u talijanskom dijelu Nadbiskupije vodila sustavna politika talijanizacije služenjem mise isključivo na latinskom jeziku bez povlastice glagoljanja i vođenjem crkvene administracije na talijanskom,²⁷ ništa nije bilo bolje ni s druge strane granice za interese katoličkog i hrvatskog puka u međuratnom razdoblju²⁸. U Kraljevini Jugoslaviji, na čijem se čelu nalazila srpska dinastija Karađorđevića, prevladavala je velikosrpska hegemonija, čiji je glavni akter uz srpske političare bila Srpska pravoslavna crkva. Konkordat između Svete Stolice i Kraljevine Jugoslavije, potpisan, među ostalim, kako bi se uredila pastoralna skrb katoličkog stanovništva u Monarhiji, nije ratificiran u Narodnoj skupštini u Beogradu upravo zbog protivljenja Srpske pravoslavne Crkve 1935. godine.²⁹

Arbanasi, Bokanjac, kapelanijom Crno-Dračevac, te otoci Lošinj i Cres, izuzeti iz Krčke biskupije, i otok Lastovo, izuzet iz Dubrovačke biskupije. Spomenutom bulom ukinuta je i Zadarska metropolija te je Zadar zajedno sa svojim sufraganim Šibenikom, Splitom, Hvarom, Dubrovnikom i Kotorom stavljen pod izravnu vlast Svete Stolice. Ovakvo je stanje potrajalo sve do vraćanja područja rapalske Italije Hrvatskoj 1947., koja je poslije Drugoga svjetskog rata ušla u sastav Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Već 1948. Sveta Stolica je donijela odluku o uspostavi *predrapalske* Zadarske nadbiskupije. Usp. Zlatko Begonja, Zadar u sporazumima tijekom prve polovice XX. stoljeća (1915.–1947.), *Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49 (2007.), 517; Pavao Kero, *Zadarska nadbiskupija od 1918. do 1948. godine*, Stolni kaptol sv. Stošije, Zadar, 2010., 10.-12.

²⁷ Arhiv Zadarske nadbiskupije, *Knjiga protocola: Circolare*, br. 675, 1935. g.

²⁸ U pismu od 27. travnja 1937. koje je svećenik don Ivan Pulišić uputio zagrebačkom nadbiskupu Antunu, tvrdi se kako su pravoslavci htjeli na jugoslavenskom području Zadarske nadbiskupije osnovati tri eparhije, u Obrovcu, Benkovcu i Biogradu. Službena namjera Pravoslavne Crkve bila je spriječiti širenje talijanskog utjecaja iz Zadra, ali Hrvati katoličke vjeroispovijesti shvatili su tu namjeru kao potez usmjeren protiv Katoličke Crkve, koja je bila branitelj ideje hrvatske nacije. Naime, upravo pod pritiskom Pravoslavne Crkve nije došlo do ratifikacije konkordata između Svete Stolice i Kraljevine Jugoslavije u Narodnoj skupštini. Tim konkordatom bio je predviđen nastanak Ninske biskupije na prostoru Zadarske apostolske administrature. Usp. Arhiv Zadarske nadbiskupije, Kutija „Obnova Ninske biskupije”, Pismo (prijepis) 27. IV. 1937 – nadbiskupu A. Baueru – Zagreb.

²⁹ Konkordat nije mogao riješiti pitanje odnosa između Hrvata i Srba, ali hrvatski nacionalni element nije trebao biti indiferentan prema konkordatu jer se bavio važnim duhovnim i kulturnim interesima Hrvata. Konkordat bi omogućio pravednu raspodjelu državnog novca za bogoštovlje. Konkordat bi uredio slobodu ispovijedanja vjere i savjesti u trenutnom političkom poretku. Uostalom, Crkva nije pozvana rušiti postojeći poredak ili čekati promjenu režima kako bi uredila svoje odnose s državom. Usp. Juraj Batelja, *Rivellijeva zavjera laži. Blaženi Alojzije Stepinac i Srpska Pravoslavna Crkva*, Postulatura blaženog Alojzija Stepinca, Zagreb, 2015., 323, i Fabijan Veraja, *Nikola Moscatello savjetnik Jugoslavenskog Poslanstva pri Svetoj Stolici. „Uspomene” u svjetlu dokumenta. Doprinos povijesti katolicizma u Jugoslaviji (1922.–1946.)*, Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima: Crkva u svijetu, Rim, Split, 2014., 119-120.

Posljedice loših odnosa, koji su bili rezultat nepravednih političkih rješenja poslije Prvoga svjetskog rata, osjetio je na svojoj koži dječak Ivo Mašina, koji se nije bio rodio kad su se donosile važne odluke. U rodnom Preku Mašina je doživio poniženje zbog svog hrvatstva, kad mu je žandar opsovao hrvatsku majku, što je i posvjedočio inspektoru, koji ga je ispitivao u sudskom procesu 1954. godine. Mašina je dočekaao uspostavu Nezavisne Države Hrvatske kao priliku da hrvatski narod bude gospodar na svom. Zato mu komunističke vlasti nikad nisu zaboravile što je 10. travnja 1941. iskazao radost gospodstva na svome. No ubrzo se uvjerio da režim nove države nije djelovao u skladu s Božjim redom u svijetu i moralnim zakonom. Osim toga, ustaška vlada predala je Rimskim ugovorima iz svibnja 1941. Mašinino rodno mjesto Talijanima, zbog čega je Mašina trebao imati putovnicu kad je iz Dubrovnika dolazio kući.³⁰

Nakon Drugog svjetskog rata, vlast preuzimaju komunisti pod čijim se udarom našla Katolička Crkva. Crkva se zalagala za slobodu vjere i savjesti pojedinca te se kao institucija s visokoobrazovanim ljudima protivila pokušaju suzbijanja lokalnih nacionalizama i katolicizma u društvu, za što se pod krinkom bratstva, pravde i jednakosti zalagala ateistička ideologija marksističkog materijalizma. Stoga su vlasti pokušale umanjiti utjecaj klera na narod. U skladu s time, vršeni su progoni i umorstva klerika, oduzimana je crkvena imovina, a nad vjernicima laicima provođena je indoktrinacija na poslu i u školi izbacivanjem vjerskog odgoja iz javnog prostora te protuvjerskim djelovanjem. Vladajuće strukture često su vršile pritisak na vjernike ucjenama na radnome mjestu i u školi s ciljem kontroliranja cijelog sustava.³¹ Mijatović tvrdi kako Ivo Mašina, vjeran istini te ljubavi prema Bogu i čovjeku, nije pristajao na komunistička zastrašivanja i velikosrpsku politiku, već je kao mladi intelektualac krenuo u dijalog i otvorenu borbu s vlastima. Kao student povijesti nije želio graditi povijest na temelju želja vladajućih, već na osnovi činjenica.³²

---

³⁰ Usp. Ivo Mašina, *Uskrsna zvana (pisma)*, Zadar, 1994., Povjerenstvo Matice hrvatske, 12-13, i Zlatko Begonja, Zadar u sporazumima tijekom prve polovice XX. stoljeća (1915.-1947.), *Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49 (2007.), 511-512.

³¹ Usp. Hrvoje Njavro, Društveno i crkveno djelovanje zadarskoga nadbiskupa Mate Garkovića (1948.-1968.), *Što vama kažem, svima kažem*, 2021., 395-396.

³² Režim je zahtijevao od povjesničara indoktrinaciju mladih o povijesnom kontinuitetu jugoslavenskih naroda koji je prirodno vodio do nastanka jedinstvene države. Usp. Anđelko Mijatović, Ivo Mašina, student povijesti i žrtva komunističkog režima (1927.-1961.), *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše*, (2013.) 3, 294.

3. NACIONALNA UVJERENJA IVE MAŠINE

O Mašininim nacionalnim uvjerenjima svjedoče njegovi dnevnički zapisi, pisma i suvremenici koji su ga poznavali. Analizirajući njegove dnevničke zapise, franjevac Antun Badurina prepoznao je Mašininu hrabrost, intelektualnu nadarenost te pouzdanje u Boga kao polazišne temelje u borbi za slobodu svog naroda. Mašina je išao protiv struje pa je osjetio misterij zla, koje je osobno nazvao *herodovskim sindromom*, jer se manifestirao po progonu i ubijanju, koji je provodio komunistički režim protiv svoje djece.³³

Badurina smatra kako je jedina Mašinitina krivnja - a bio je jako kritičan prema sebi - bila njegova različitost u odnosu na trenutne političke vrijednosti. Iako je neprijateljstvo vlasti prema njemu bilo očito, Mašina je bio univerzalnog duha, spreman na otvorenost, dijalog i širenje iskustva.³⁴ Spremnost na komunikaciju s neistomišljenicima iskazivao je i pohvalom pojedinim njihovim akcijama s kojima se slagao. Tako Joja Ricov ističe kako je kod Josipa Broza Tita hvalio što je bio iskren i oštar u talijanskim pretenzijama za Dalmacijom.³⁵ Nadalje, Mašina je smatrao kako se Hrvatska jedino može obnoviti ujedinjavanjem svih političkih čimbenika, što je značilo uključiti Hrvatsku seljačku stranku u akciju, ustaše prilagoditi demokratskim metodama, a hrvatskim komunistima usmjeriti orijentaciju prema Zagrebu, a ne Beogradu i Moskvi.³⁶

Badurina je u Mašininom dnevniku otkrio njegovu odlučnost u ljubavi i težnju za slobodom vlastitog naroda, koja isključuje mržnju prema drugima. Mašina je pažljivo pratio povijesnu osudu bana Josipa Jelačića, čiji su spomenik vlasti uklonile s trga, i suđenje nadbiskupu Stepincu, pri čemu ironično ruši, na klimavim temeljima, izgrađene komunističke istine. Primjećivao je i odnose i različita gledišta na srpske i hrvatske komuniste. Za komunistički sustav je tvrdio da je neodrživ i oboriv, jer će se pravo narodne slobode uskoro ostvariti. Smatrao je da su Hrvati dobar i borben narod, ali ne dje-

³³ Antun Badurina, Pogled u dušu Ive Mašine – iz čitanja Ivina dnevnik, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 54.

³⁴ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 301.

³⁵ Joja Ricov, Ivin biografski croquis, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 609.

³⁶ Ante Ciliga, Tragična smrt Ivana Mašine, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 751.

ljuju mudro pa su destruktivni. Po Mašininu razmišljanju, sačuvanom u njegovim dnevničkim zapisima, Hrvati nepromišljeno ulaze u otvorenu borbu, za razliku od Srba i Slovenca, koji djeluju diplomatski unutar vladajućih struktura. Smatrao je da tek jasno zacrtani plan i jedinstvo vode prema pobjedi.³⁷

Mašina pisana ostavština svjedoči o njegovoj otvorenosti i ljubavi prema ljudima srpske nacionalnosti i onima komunističke orijentacije. Ivo Mašina je njegovao prijateljstvo s velikim brojem studenata srpske nacionalnosti. Uprava državne sigurnosti (UDB-a) je u njegovoj kolekciji pronašla pisma koja su mu upućivali prijatelji srpske nacionalnosti. Oni su ga jako cijenili, jer je kao Hrvat uvijek zagovarao pravedno i istinsko rješenje prema Srbima. Mašina je pozivao na kršćanski odnos prema Srbima, kojima je Hrvatska domovina, jer antagonizam ne bi donio nikome dobro. Stoga ga vlasti nisu mogle osuditi po toj optužnici.³⁸ Čak su i Srbi demokratske orijentacije priznavali logičnost i realnost Mašinih koncepcija.³⁹

Mašina je, na dvadeseti rođendan, 21. srpnja 1947. u svom dnevniku zapisao razmišljanje o sudbini svog naroda i njegovom udjelu u toj sudbini. Vjerovao je u otkrivanje novih spoznaja, koje će dovesti do samostalne Hrvatske i slobodi svakog čovjeka na rodnoj zemlji. Smatrao je da je potrebno proći kroz zlo i Kalvariju kako bi se učvrstila vjera u potrebu izgradnje Hrvatske. Mašina je za ideale slobode, istine i ljubavi bio spreman po uzoru na raspetog Krista dati i život. Razmišljajući na Veliki petak o Kristovoj žrtvi na križu, prikazao je u molitvama patnje hrvatskog naroda u komunističkom sustavu. Vjerovao je kako će ga istinsko življenje moralnih vrijednosti dovesti do vječnog života.⁴⁰

---

³⁷ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 307-310.

³⁸ Nova Hrvatska, Izjava bivšeg člana ilegalne organizacije, 733, i Joja Ricov, *Legenda ili duh, Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 871-872.

³⁹ Edvard Šprljan, *Graditelji hrvatske državne samostalnosti*. Ivo Mašina, čovjek neuništivih ideala, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 842.

⁴⁰ Antun Badurina, *Pogled u dušu Ive Mašine, Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 58-59; Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 310.

Ricov ističe dnevnički zapis svog prijatelja koji nosi datum 12. listopada 1951. godine. U tom zapisu Mašina opisuje proslavu *Parapeta*, koja se odvila nekoliko dana prije. Na proslavi je naglasio kako je ljubav prema rodnom kraju jedna duhovna vrednota, koje se čovjek ne smije odreći, ako misli ostati čovjek, a mlade Prečane je poticao na zauzetost oko kulturnog i društvenog napretka rod-nog mjesta.⁴¹

Od svojih uvjerenja Mašina nije odustajao ni nakon što je bio pritvoren 1954. godine. Mašina se 14. kolovoza 1954. pismom obra-tio istražitelju Mati Rajkoviću, jer je kod njega prepoznao minimal-nu dozu tolerancije, što je bio preduvjet za dijalog. Unatoč tomu, bio je svjestan vlastitog neravnopravnog položaja u odnosu na predstavi-nika vlasti, jer je bio lišen slobode. U pismu je iznio svoja politička i društvena razmišljanja. Opisao je događaje nakon ubojstva kra-lja Aleksandra Karađorđevića u Marseillu 1934. i hrvatskoj težnji za bratstvom i jednakosti svih naroda u Jugoslaviji. Od ranog dje-tinjstva doživljavao je poniženje zbog svoje pripadnosti hrvatskom narodu.⁴² Na nasilje srpskog načelnika prema rodoljubima reagirao je grafitom s natpisom Živjela Hrvatska. U prosvjednoj akciji doži-vio je udarac pendrekom, a žandar mu je opsovao hrvatsku majku.⁴³

Mašina je u pismu opisao svoj život tijekom i neposredno poslije Drugoga svjetskog rata. Rat i osnutak Nezavisne Države Hrvatske dočekao je u Dubrovniku. Dana 10. travnja 1941. na radiju je jav-ljeno kako je uskrsla hrvatska država. Osjećao je radost zbog slo-bode svog naroda, ali je smatrao najvećom pogreškom što je veselje slobode doživio na dan osnutka NDH. Veliki dio hrvatske mladeži, kao i sam Mašina, prošao je razvojni put od ponosa do razočare-nja u novu vlast. Bolno je doživljavao činjenicu da je njegovo rodno mjesto, zahvaljujući ustaškom pokretu, pripalo Talijanima. Jedna-ko se odnosio prema ideji jugoslavenstva, a federaciju ustanovlje-nu 1945. Mašina je primio sa skepsom jer ju je smatrao satelitom Sovjetskog Saveza.⁴⁴

⁴¹ Joja Ricov, *Ivo Mašina – pitate me tko je?*, Lumin, Zagreb, 1994., 24-25.

⁴² Ivo Mašina, Pismo drugu isljedniku, ne kao isljedniku nego kao čovjeku i komu-nisti od I. Mašine, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjeća-nja*, (2000.), 63-64.

⁴³ Ivo Mašina, *Uskrsna zvona: (pisma) 1945.-1961.*, Povjerenstvo Matice hrvatske, Zadar, 1994., 12.

⁴⁴ Ivo Mašina, Pismo drugu isljedniku, ne kao isljedniku nego kao čovjeku i komu-nisti od I. Mašine, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjeća-nja*, (2000.), 866-867.

U pismu se dotakao i pitanja nacionalizma, pa njegovo pismo u nekim dijelovima poprima grubi ton zbog iskrenosti. Mašina je isticao naciju kao relativan pojam, prije koje je postojalo društvo, a egzistirat će i poslije. Nacionalizam ima važnu historijsku pokretačku snagu u određenom trenutku, ali ne treba ga shvaćati kao ideal i cilj. Smatrao je potrebnim zaustaviti šovinistički nacionalizam s obje strane, ali ne i dirati u granice prirodnog i normalnog nacionalizma.⁴⁵ Nacionalizam nije još postao stvar prošlosti, jer su lokalni nacionalizmi rezultat historijskog procesa koji se ne može preko noći preskočiti. Politički udar na prirodne i zdrave nacionalizme doveo bi do bolesnog ekstrema šovinizma, što bi bilo pogubno. Stoga, zadatak je istražitelja Rajkovića, kao komunista, i Mašine, kao kršćanina, sprječavanje takvog procesa. Upozorio je na potrebu izbjegavanja sudbonosne pogreške u rješavanju prepreka lokalnih nacionalizama. Sprječavanje zdravog i prirodnog nacionalizma upravo je pogubno jer se u vatru nacionalizma onda dolijeva ulje, a ne voda.⁴⁶

Franjevac trećoredac Srećko Badurina, poslije šibenski biskup od 1988. do 1996., poznavao je Mašinu i njegova razmišljanja o pitanju Hrvatske i slobodi savjesti i vjere. Mašina je spremno proučavao pitanje kritičnosti prema ljudima i događajima iz narodne i nacionalne prošlosti. Bio je svjestan da su narodi s manje povijesnih turbulencija više samokritični, jer narod koji se bori za opstanak traži oslonac u ličnostima i događajima, koje idealizira. Razumijevanje povijesnih procesa i katoličkog nauka o etičnosti političkih odnosa potaknulo ga je da sredstvo njegove borbe bude intelektualna nadmoć, a ne nasilje. Badurina i Mašina su se razumjeli i oko pitanja djelovanja svećenika u politici, gdje svećeniku zbog njegovog poslanja i psihološkog karaktera nije mjesto, a pogotovo ne u uvjetima ilegalnog političkog djelovanja.⁴⁷ Badurina je smatrao kako je ispravan vjerski i moralni odgovor u službi zdravog domoljublja pa

---

⁴⁵ Ivo Mašina, *Uskrsna zvana: (pisma) 1945.-1961.*, Povjerenstvo Matice hrvatske, Zadar, 1994., 15-16; Šime Batović, *Progona i suđenja, Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 866-867.

⁴⁶ Usp. Ivo Mašina, *Pismo drugu isljedniku, ne kao isljedniku nego kao čovjeku i komunisti od I. Mašine, Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 64-65.

⁴⁷ Hijerarhija se mora isključiti iz politike, jer njezinoj zajednici pripada vjernički puk, koji je interesno podijeljen, a i često se događa kako nijedna opcija nema u svom programu integralni kršćanski nauk. Usp. Srećko Badurina, *Sjećanja na Ivu Mašinu, Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.),

su vjernici laici pozvani djelovati na političkom polju. Mašina nije želio uvući svećenike u politiku, što je razvidno iz činjenice da se pobrinuo kako se pronađeni dokazi protiv njega ne bi mogli upotrijebiti protiv njegovih svećenika zaštitnika. Naime, nakon što je bio osuđen početkom 1960., Mašina je te iste godine pobjegao i skrivao se uz pomoć franjevac trećoredaca. Stoga su vlasti razmišljale o zatvaranju samostana na zagrebačkom Ksaveru, ali Mašina je bio inteligentan i diskretan pa svojim postupcima nije uvukao pripadnike samostana u cijeli slučaj. Mašina je dobro razlikovao potrebu slobodnog razgovora od konkretne političke akcije.⁴⁸ O tome koliko su ga vlasti mrzile i smatrale opasnim, svjedoče Ricov i Škunca. Naime, po Ricovu, Tito je poslije Mašinina bijega navodno digao sve snage na granici s Italijom jer je želio spriječiti njegov odlazak u Italiju.⁴⁹ Škunca svjedoči kako je policija javno govorila, tijekom njegovog bijega o *prebrojavanju svih kostiju* nakon što ga ponovno uhvate.⁵⁰

Ivi Mašini nisu mogli oduzeti slobodu riječi i misli te vjeru u ideal samostalne Hrvatske pa su mu oduzeli život. Tako su u studenom 1961. Mašinina biološka majka, ali i *majka domovina*, kako ističe Ricov, izgubili sina. Njegov svršetak je bio očekivan jer je kao čovjek koji je ujedinjavao, bio opasan za sustav, kojem se protivio. No svojom je smrću od optuženog postao tužitelj protiv zla, koje obezvrjeđuje moralni zakon slobode i ljubavi.⁵¹

4. VJERSKA UVJERENJA IVE MAŠINE

Ivo Mašina je, zahvaljujući svojoj obitelji, od djetinjstva, preko dubrovačkog razdoblja, pa sve do mučeničke smrti za vjeru i narod rastao u ljubavi prema Kristu i ljudima. O Mašininu življenju vjere svjedoče pisma i njegov dnevnik.

592-593; Špiro Marasović, Demos ante portas. Crkva u Hrvatskoj pred demokratskim izazovima, Crkva u svijetu, Split, 2002., 142.

⁴⁸ Srećko Badurina, Sjećanja na Ivu Mašinu, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja.* (2000.), 593-594.

⁴⁹ Joja Ricov, Ivin biografski croquis, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja.* (2000.), 609.

⁵⁰ Bernardin Škunca, Ivi Mašini nad grobom. U povodu spomen slavlja prijenosa kostiju, 24. srpnja 1998., *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja.* (2000.), 702.

⁵¹ Joja Ricov, *Ivo Mašina – pitate me tko je?*, Lumin, Zagreb, 1994., 59-62.

U Dubrovniku je počeo slaviti svetkovinu Bezgrješnog Začeca Djevice Marije kao zaštitnicu udruge *Domagoj*, koja je bila povjerenica duhovnoj skrbi franjevac. U tom smislu Badurina ističe Mašinine zapise iz godine 1946. u kojima je pisao o povezanosti mladeži i Djevice Marije. Mašina je smatrao mladež izvorom neiscrpivog izvora svetih i divnih ideala, a Djevicu Mariju simbolom čistoće, dobrote, ljubavi i ljepote. O svojoj marijanskoj pobožnosti pisao je u dnevniku u kojem je opisao proslavu Bezgrješne Djevice Marije nakon što je napustio Dubrovnik. Tom prigodom sudjelovao je na jutarnjoj misi u crkvi svetog Frane, koja ga je podsjećala na crkvu Male braće u Dubrovniku, a poslije podne je sudjelovao na euharistijskom slavlju u crkvi svetog Mihovila.⁵² Nadalje, po Badurini, svoju vjerničku raspoloživost iskazao je u organiziranju kateheza za srednjoškolce i aktivnim sudjelovanjem u tijelovskim procesijama, što je u to doba bio rizik. Obilježavao je svake godine obljetnicu svoga krštenja 21. kolovoza, o čemu svjedoči zapis iz 1947. o dvadesetoj godišnjici krštenja.⁵³

Analizirajući društvene i političke prilike, iskazivao je zahvalnost Bogu za milost rođenja u kršćanskoj vjeri, jer je shvaćao kako je, uza sve poteškoće, pravi smjer Isusov put, kako navodi Badurina. U tom smislu, bio je zahvalan i pokojnom ocu, kojeg se prisjetio na petu obljetnicu smrti 7. svibnja 1949., jer ga je odgojio u vjeri i nadi u Uskrsnuće i život vječni. To mu je bio zalog ponovnog susreta s ocem, kojeg je izgubio u sedamnaestoj godini života. Pri njihovom posljednjem susretu, otac ga je podsjetio na važnost obrazovanja, koje se nalazi u službi ljubavi prema braći ljudima.⁵⁴

Mašina je gajio poštovanje i ljubav prema majci i obitelji, kao izraz življenja moralnog zakona, što je vidljivo iz njegovih brojnih pisama.⁵⁵ Mašina je 24. ožujka 1952. čestitao majci rođendan sa željom da u njoj prebiva Kristova radost jer je svoju djecu naučila da idu putem Istine, Života i Uskrsnuća. U pismu joj je kao dar za rođendan obećao da će pristupiti pričesti, što ukazuje na pobož-

---

⁵² Antun Badurina, *Pogled u dušu Ive Mašine – iz čitanja Ivina dnevnika, Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 60-61.

⁵³ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*,(2000.), 306.

⁵⁴ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*,(2000.), 306; Šime Batović, *Životni put Ive Mašine, Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 10-11.

⁵⁵ Šime Batović, *Životni put Ive Mašine, Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 9.

nost i skromnost, koje je baštinio u obitelji. Preporučio joj je kako bi svoje brige trebala podijeliti s mlađima i da nakon svake Kalvarije dolazi Uskrsnuće. Na kraju tog rođendanskog pisma uputio joj je zahvalu i zazvao Božji blagoslov na nju.⁵⁶

Dobrota strine Ette, koja ga je udomila tijekom njegovog školovanja u Dubrovniku, zasigurno je utjecala na kršćansku ljubav Ive Mašine. Njegov odnos zahvalnosti i ljubavi prema strini Etti vidljiv je iz pisma koje joj šalje 11. lipnja 1949., a u povodu njezinog imendana na spomendan sv. Antuna Padovanskoga 13. lipnja. Molio se za nju, da je po zagovoru svetog Antuna Bog čuva u teškim vremenima i vodi kroz njezin život. Bio je siguran da se zbog njezine dobrote mnogi mole za nju i želio je da imendan provede u dobrom raspoloženju, sa spoznajom da je on uvijek u mislima s njome.⁵⁷

Mašina je redovito opisivao ljepotu kršćanskih svetkovina uključujući bogoslužje, blagdanski stol, ali i progone koje je doživljavao zbog žara u obrani kršćanskih vrijednosti. Badurina donosi zapis iz dnevnika koji prikazuje Mašininu odlučnost da pokuša osigurati kolegama iz razreda odlazak na euharistijsko slavlje u povodu svetkovine svetoga Josipa. U dnevniku se opisuje Mašinino radosno iščekivanje svetoga Josipa, koji se slavi 19. ožujka. Svetkovina je 1947. ukinuta kao praznik pa su trebali imati nastavu. Mašina je s cijelom delegacijom otišao dan ranije do ravnatelja kako bi ga zamolio da im opravda izostanak u vrijeme euharistijskog slavlja u podne. Radilo se o petom školskom satu. Direktor nije imao problema da učenici u većem broju pođu na misu pod uvjetom da se s time složi razrednik. Sutradan je bila gužva u školi jer se nije znalo mogu li đaci ići u crkvu. Protivnici odlaska u crkvu optuživali su one koji su htjeli poći u crkvu kao reakcionare i klerikalce. Profesorica je bila spremna pustiti samo trojicu iz razreda jer ih je toliko pustio ravnatelj. Mašina se pobunio jer su i svi ostali katolici. Profesorica je odlučila i njega pustiti na svetu misu. Ravnatelj je rekao da ih ne može sve pustiti jer im je to samo izlika da izostanu s nastave. Na misu su mogli ići samo oni koji su redovito išli, a takvi su bili u manjini. Razred se pobunio da su u njihovom odjeljenju većina praktičnih katolika. Uspjeli su nagovoriti ravnatelja pa je njih dvadeset iz razreda pošlo na misu. Iz drugih razreda su pošli gotovo svi pa je u crkvi svetog Šime bilo gotovo dvije stotine

⁵⁶ Ivo Mašina, Pisma (1945.–1961.), *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državitvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 408-411.

⁵⁷ Šime Batović, Životni put Ive Mašine, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 12-13.

đaka na misi u podne. Zanimljivo je da je trenutna izvanjska reakcija drugova aktivista bila izostala.⁵⁸

Mašina je ustao i protiv radnih akcija u školi koje su bile planirane u nedjelju i o svetkovinama. Na tom se inzistiralo jer je to bio dio školskog programa, ali Mašina je tvrdio da su oni najprije katolici, a tek onda đaci.⁵⁹ Mašina je u svome dnevniku 3. siječnja 1948. opisao nastojanja narodnih vlasti u skupljanju đaka dobrovoljaca, koji bi brali i skupljali masline na Božić na što on nije želio pristati. Predstavnici vlasti su ustrajali da je Božić samo tradicija, koja će tijekom godine nestati, a sve one koji se jave, neće smatrati narodnim neprijateljima. Kratka konferencija odužila se na 30 minuta, i to bez uspjeha. U zapisu sljedećeg dana, kako ističe Ricov, Mašina je naveo kako je cijela akcija propala, unatoč laži Vinka Zaninovića da će i Ivo Mašina sudjelovati u akciji branja i skupljanja maslina.⁶⁰

Badurina i Ricov ističu Mašinini razgovor sa svećenikom na Školjiću koji se vodio poslije nedjeljne mise 27. travnja 1947. godine. Svećenik ga je izvijestio kako su vlasti samostanu oduzele literaturu koja je po njihovom mišljenju bila obilježena mračnom klerofašističkom ideologijom. U takvu literaturu su ubrojili i sarajevsku Bibliju u prijevodu vrhbosanskog nadbiskupa Ivana Šarića. Mašina je odbacio logiku svrstavanja Svetog pisma u mračnjačku literaturu, jer bi onda po tome sve knjige bile mračnjačke.⁶¹

Po Badurini, u dnevniku se može primijetiti i Mašinino intelektualno promišljanje o vjeri iz perspektive filozofije i teologije. Vidljivo je to u njegovu razmišljanju o razlikama između životinja i ljudi. Ljudi nadilaze životinje po savjesti, jer ih taj božanski glas u njima usmjerava da postoji nešto veće od samopreživljavanja, hrane i razmnožavanja. Čovjek može biti svjestan tih vrednota i u najvećoj materijalnoj bijedi. Za razliku od životinja čovjek žeda za egzistencijalnom slobodom i uzorom. Sloboda mu omogućuje da se osjeća kao gospodar na svojem sa sviješću da je istinska sloboda moguća jedino u dobroti, miru i ljubavi. Uzor je čovjeku potreban kako bi mu pokazao pravac kojim treba ići. Najveći uzor je osoba Isusa Kri-

---

⁵⁸ Antun Badurina, *Pogled u dušu Ive Mašine – iz čitanja Ivina dnevnika, Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 62-64.

⁵⁹ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 306.

⁶⁰ Joja Ricov, *Ivo Mašina – pitate me tko je?*, Lumin, Zagreb, 1994., 19-22.

⁶¹ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 306; Joja Ricov, *Ivo Mašina – pitate me tko je?*, Lumin, Zagreb, 1994., 12-14.

sta, naš Bog, koji se utjelovio kako bi nam pružio primjer savršenog čovjeka, i otkupio nas iz egzistencijalne bijede u koju smo upali vlastitim pogreškama.⁶²

Badurina ističe i Mašinino gledište na društveni napredak iz perspektive vjere. Tako se u pismu od 27. studenog 1951. dotaknuo uloge žene u društvu, navodeći kako životni napredak nije u novim strujama i novim idejama, već u ljubavi i toplini srдца, u čemu su žene bolje od muškaraca.⁶³

Ni u zatvorskim uvjetima ne gubi vjeru u Boga, već se u patnji prisjeća Isusovih istinitih i utješnih riječi o blaženima, koji gladuju za pravdom, ali će se u konačnosti nasititi.⁶⁴ Iz zatvora Mašina je poslao majci i obitelji čestitku za Božić 19. prosinca 1954. godine. Majci je poželio da ne bude tužna jer se u njegovu srcu rodilo djetesce koje je Ljubav i Milost. Osjećao se jakim jer je svoje tamničare ljubio po primjeru Krista. Majci je također poručio da je njegov križ sladak i breme tako lako da ih ne može osjećati nikako drugačije nego kao radost. Nadao se kako će se njegova majka s njime radovati jer je Ljubav i Milost došla u svijet utjelovljenjem Isusa Krista, kojega je Otac iz ljubavi prema svijetu predao u smrt.⁶⁵

U pismu najmilijima koje šalje u povodu Uskrsa 10. travnja 1960., saznaje se da je izgubio pojam o vremenu, a otkriva se i njegova pjesnička crta koja pokazuje veličinu njegove vjere. Mislio je da je Veliki četvrtak, što je mogao potvrditi sutradan, ako ne bude čuo zvono s obližnje katedrale, jer na Veliki petak zvona šute. Zvonjava crkvenih zvona je svaki dan ispunjala njegov prostor sužen željeznim rešetkama. Zvuk zvona uspoređivao je s mirisom tamjana i balzomom mira. Raspjevano zvono jača približavanjem svetkovanja Kristovog vazmenog otajstva, a rešetke se šire do nestanka. Proljetno sunce, koje pojačano grije njegovu tamnicu, također je usporedio s Kristovom pobjedom nad smrću poslije tri dana. U pismu je najavio kako će zajedno sa suncem pjevati psalam Uskrsnuću na

⁶² Antun Badurina, Pogled u dušu Ive Mašine – iz čitanja Ivina dnevnika, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 44.

⁶³ Antun Badurina, Pogled u dušu Ive Mašine – iz čitanja Ivina dnevnika, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 60.

⁶⁴ Usp. Ivo Mašina, Pisma (1945.–1961.), *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državitvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 412-416; Bernardin Škunca, Pravednik na nepravednom suđenju, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 34.

⁶⁵ Ivo Mašina, Pisma (1945.–1961.), *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državitvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 417.

Uskrs. Zamišljao je kako će bijedno izgledati tamnica na Uskrs kad zvonjava zvona i sunce pobjedonosno uđu kroz rešetke. Rešetku, koja simbolizira čuvare koji vjerno obavljaju svoju dužnost, poziva da zajedno slave mudrost Božju, križ Gospodina Isusa Krista i veliki kamen što je pokrivaio njegov grob. Po križu je stiglo spasenje, a po grobu Uskrsnuće.⁶⁶

Badurina i Škunca ističu kako je Mašina, dočekavši zadnje dane života u zatvoru, svaki dan polagano i pobožno recitirao misu koju je znao napamet. Misa i sakramentalni život bili su ugrađeni u njegovu narav. Pred kraj života u zatvoru neuspješno je prosvjedovao protiv sprječavanja prava ispovijedanja vjere i oduzimanja krunice, koju mu je s namjerom produbljanja vjere, darovao franjevac trećoredac Rudolf Jerak. U molitvi je uvijek po uzoru na Isusa izražavao ljubav za druge. Vjerske dileme rješavao je u razgovoru sa svećenicima s kojima se družio. Isus je uvijek bio s njime tijekom njegove duhovne stagnacije i pada. Sakramentalni mu je život pomagao u rastu u poniznosti i smanjenju grješnosti. Želio je rasti sve više prema putu kršćanske svetosti jer je bio svjestan svojih mana i propusta. Ismijavanje ljudi shvaćao je kao vježbu za izgradnju poniznosti. Govorio je da bi se divio ljudima koji mogu biti ponizni, moralni, poštenu, dobri i čvrsti bez Boga i Crkve. Odbacivanje Krista za Mašinu je značilo rast u oholosti.⁶⁷

5. SOCIJALNI NAUK CRKVE U ŽIVOTU IVE MAŠINE

Mašina je po Badurini živio društvenu osjetljivost prema načelima socijalnog nauka Crkve koji se u Hrvatskoj posebno razvijao tijekom dva svjetska rata.⁶⁸ U skladu s navedenim, važno je poznavati učenje Crkve o društvenom nauku izraženom kroz enciklike *Quadragesimo Anno* pape Pija XI. (1922. – 1939.) iz 1931. i *Mater et Magistra* pape Ivana XXIII. (1958. – 1963.) iz 1961., koje su nastale na temeljima enciklike *Rerum Novarum* pape Leona XIII. (1878.

---

⁶⁶ Ivo Mašina, Pisma (1945.–1961.), *Ivo Mašina (1927.–1961.)*. Uz obljetnicu rođenja bakljoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja, (2000.), 424-426.

⁶⁷ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.–1961.)*. Uz obljetnicu rođenja bakljoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja, (2000.), 306-307; Bernardin Škunca, Ivo koji dolazi, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 92.

⁶⁸ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.–1961.)*. Uz obljetnicu rođenja bakljoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja, (2000.), 310.

– 1903.) iz 1891. godine.⁶⁹ Navedene su enciklike nastale tijekom Mašinina života (1927. – 1961.) i u tom kontekstu važne su za njegovo socijalno promišljanje i djelovanje.

Andrija Krešić naglašava kako enciklika pape Pija XI. *Quadragesimo anno* osuđuje komunizam zbog stava o apsolutnom ukidanju privatnog vlasništva. Kršćanstvo teži afirmaciji prava privatnog vlasništva, koje je upisano u ljudski naravni zakon, i predstavlja temelj istinske slobode. Naprotiv, u komunističkom planskom gospodarstvu nema istinske slobode čovjeka koji bi trebao odlučivati o svojem privređivanju. Komunisti smatraju kako je jedina zaštita slobode država, kao odraz i jakost mase, a Marasović ističe kako zaboravljaju da pojedinac stvara društvo, a ne obratno.⁷⁰ Papa Ivan XIII. istaknuo je da pojedinac ima pravo na vlasništvo koje mu država ne može otuđiti, no osoba ne smije zaboraviti da njegova imovina mora služiti i dobru drugih u društvu, a ne samo osobnom probitku.⁷¹ U tom smislu, trideset godina prije, Pio XI. naglasio je izbjegavanje krajnosti individualizma vlasništva s jedne, te kolektivizma vlasništva s druge strane.⁷² Papa smatra jednako važnim rad i kapital jer jedno bez drugog ne funkcionira. (QA, 54.) Nadalje, Papa ističe kako su kršćanski nauk i socijalizam protivni, jer potonji smatra da je ljudska zajednica ustanovljena samo zbog blagostanja. (QA, 118.) Papa Ivan XXIII. u *Mater et Magistra* objašnjava da je glavni cilj Crkve dovesti čovjeka u nebo, ali i njezinu važnu ulogu u socijalnim potrebama svakidašnjeg ljudskog života. (MM, 3.) Pio XI. ne niječe elemente istine u socijalizmu, (QA, 120.), ali podsjeća na činjenicu da je začetnik socijalizma, koji se bori za

⁶⁹ *Quadragesimo Anno* objavljena je u razdoblju Velike gospodarske krize, koja je pogodila svijet potkraj 20-ih i početkom 30-ih godina 20. stoljeća, a *Mater et Magistra* objavljena je 60-ih godina 20. stoljeća u vrijeme hladnog rata koji se vodio i na ekonomskom planu između tržišnog sustava, predvođenog Sjedinjenim Američkim Državama i zapadnim saveznicama, i planskog sustava gospodarstva predvođenog Savezom Sovjetskih Socijalističkih Republika i drugih komunističkih zemalja. Enciklike se pozivaju na *Rerum Novarum*, kao na temelj socijalnog nauka Crkve, koji je uslijedio kao odgovor na liberalne i marksističke misli nastale u postrevolucionarnom svijetu dugoga 19. stoljeća, započetog Francuskom revolucijom 1789. godine.

⁷⁰ Andrija Krešić, *Kraljevstvo Božje i komunizam*, Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd, 1975., 35-36; Špiro Marasović, *Demos ante portas. Crkva u Hrvatskoj pred demokratskim izazovima*, Split, 2002., 32.

⁷¹ Ivan XXIII., *Mater et Magistra. Enciklika o suvremenom razvoju socijalnog pitanja koji valja uskladiti s kršćanskim načelima*, Vatikan, (15. V. 1961.).

⁷² Pio XI., *Quadragesimo Anno. Enciklika Njegove Svetosti pape Pija XI. katoličkom svijetu u povodu četrdesete obljetnice enciklike „Rerum Novarum“*, Vatikan (15. V. 1931.).

utjecaj na moral i na odgoj, bio liberalizam, a posljedica mu je boljševizam. (QA, 122.) Prema Piju XI. pravda bez ljubavi nikad neće moći ujediniti srca i združiti duše. (QA, 138.) Slično i Ivan XXIII. naglašava kako u svim ekonomskim zahvatima treba vladati ljubav i pravednost kao najviši zakoni života u zajednici. (MM, 39.)

Prema Badurini i Brkanu između dva svjetska rata socijalni nauk Crkve na našem prostoru temeljito se izučavao na velikim skupovima te kroz pisane medije i vjernička društva. Socijalna misao u Hrvatskoj proučavana je u laičkim društvima Katoličkog pokreta. Razdoblje do uspostave komunističke vlasti obilježeno je teoretskim promišljanjem i praktičnom primjenom socijalnih tema na temelju društvenog nauka Crkve. No poslije Drugog svjetskog rata, komunistički sustav suzbio je vjerska društva i pokrete pa time i socijalni nauk Crkve u privatnu sferu unutar sakristija. Teoretsko raspravljanje o socijalnim pitanjima, a pogotovo iz crkvene perspektive nije bilo dopušteno.⁷³ Prema Badurini, ni u takvim okolnostima Mašina kao istaknuti katolički intelektualac nije odustao od teoretskih promišljanja i društvenog djelovanja na načelima socijalnog nauka Crkve.⁷⁴

Badurina naglašava Mašinino shvaćanje kršćanstva, koje se ne ostvaruje pukim promatranjem žalosti i tjeskoba društva s *kršćanskog balkona*, već konkretnim zanimanjem i brigom za ljude. Mašina je proučavao hrvatski realizam s detaljnim opisima socijalnih uvjeta društva koji su prevladavali u njegovo doba. Bilježio je iz godine u godinu sadržaj blagdanskog stola i prehrane u studentskoj menzi želeći analizirati stanje općeg standarda. Često je i sam gladovao, ali bio i zahvalan kad bi se mogao pogostiti u samostanu na zagrebačkom Ksaveru ili kod rodbine u Zagrebu. Pratio je i na općoj razini društvene i političke promjene te ekonomske odnose u zajednici. Smatrao je da je sustav koji se borio protiv kapitalizma, apsurdno pogodio *kapitalizmu države*.⁷⁵ Država je u Mašinino

---

⁷³ Stjepan Baloban, *Socijalni nauk Crkve: izazov i poticaj, Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, (1998.), 16-17; Jure Brkan, *Obaveze i prava vjernika laika*, Biblioteka Službe Božje, Split, 2005., 66.

⁷⁴ Usp. Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 310-311.

⁷⁵ Antun Badurina, Ivo Mašina u svojim dnevnicima, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 311-312; Antun Badurina, *Pogled u dušu Ive Mašine. – iz čitanja Ivina dnevnika, Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 74-75.

doba postala najveći kapitalist, kojeg nitko ne može kontrolirati, kako je to uz Mašinu smatrao i Krešić.⁷⁶

Anđelko Mijatović navodi kako je Ivo Mašina bio primjer u inicijativama za poboljšanje života.⁷⁷ U dnevničkom zapisu od 4. veljače 1949., koji donosi Badurina, Mašina je istaknuo da je za društveno djelovanje važno nadvladati nisko samopouzdanje i vjerovanje da su „mali ljudi” oni koji nisu visoko na društvenoj ljestvici. Smatrao je da čovjek ostaje „malen” ako nije spreman na promjenu i na izlazak iz udobnosti i sigurnosti, no Mašina je bio spreman na osobnu promjenu kako bi utjecao na društvenu.⁷⁸ To dokazuje dnevnički zapis od 22. rujna 1949. u kojemu je Mašina isticao da se tjelesne i duhovne lijenosti pobjeđuju stavom samokritičnosti, strogosti i asketskog stanja. Prema Badurini stanje marljivosti postizao je molitvom, čitanjem i socijalnim djelovanjem, a svoju ustrajnost u pobožnom i karitativnom djelovanju provjeravao je putem dnevnika u kojem je zapisivao životne odluke.⁷⁹

6. SMRT I OSTAVŠTINA IVE MAŠINE

Mašina je pobjegao noću 22. svibnja 1960. u 23:15 s četiri zatvorenika. Nakon bijega iz zatvora doživio je bubrežni napad. U ambulanti se liječniku koji mu je pomogao, predstavio kao planinar. Liječnik ga je poslao u bolnicu u Jastrebarskom, ali on se preko Karlovca uputio u Ogulin, gdje se skrivao u samostanu franjevac trećoredaca na čijem je čelu bio njegov prijatelj i bivši zatvorenik, gvardijan fra Ljudevit Gregov. Preko su tijekom Mašinina bijega „posjećivali turisti”, koji su otišli iznenađeni gostoljubivošću, otvorenošću i neznanju o lokaciji Ive Mašine.⁸⁰ Psihičko i fizičko nasilje nad Mašinom povećalo se nakon što su ga uspjeli uhititi i ponovno vratiti u zatvor, jer je odbijao otkriti one koji su mu pomagali tijekom

⁷⁶ Andrija Krešić, *Kraljevstvo Božje i komunizam*, Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd, 1975., 36.

⁷⁷ Anđelko Mijatović Ivo Mašina, student povijesti i žrtva komunističkog režima (1927.–1961.), *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše* (2013.) 3, 293.

⁷⁸ Antun Badurina, Pogled u dušu Ive Mašine, – iz čitanja Ivina dnevnika, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 57-58.

⁷⁹ Antun Badurina, Pogled u dušu Ive Mašine, – iz čitanja Ivina dnevnika, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 51-53.

⁸⁰ Trpimir Alajbeg, Spomen Ivo Mašina, *Ivo Mašina (1927.–1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državitvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 973; Anđelko Mijatović, Ivo Mašina, hrvatski nacionalni mučenik, *Marulić*, 35 (2002.) 5, 864.

bijega.⁸¹ Nakon što je Mašini u listopadu 1961. istekla disciplinska kazna, kojom su mu zabranjeni posjeti, paketi i pisma, njegova obitelj je tijekom posjeta primijetila da je previše smršavio, o čemu je svjedočio zatvorenikov brat Davor Mašina.⁸² Šime Batović navodi da je Mašina, podvrgnut mukama, 20. studenoga 1961. preminuo u starogradiškoj kaznionici u 35. godini života,⁸³ a po tvrdnji Mijatovića smrt su uzrokovali stražar Branko Pavlović, koji ga je nasmrtno pretukao, dok je zatvorenik s povlasticama Marko Kozarac pravio buku kako se ne bi čula Mašinina zapomaganja.⁸⁴

Batović navodi da je pokop obavljen na zatvorskom groblju,⁸⁵ a obitelj je o smrti saznala tek iz pisma njegovog brata Davora od 21. studenoga 1961., koji je došao u posjet, ne znajući da mu je brat umro. Načelnik mu nije znao reći vrijeme smrti, niti objasniti zašto su ga, ako je umro 21. studenog, pokopali isti dan. Načelnik je Davoru naknadno potvrdio da je smrt nastupila 20. studenog 1961. u 20:00. Davor Mašina zaključio je iz razgovora s odgovornima da je smrt njegovog brata misteriozna.⁸⁶

Prema Mijatoviću vlast je pokušala uvjeriti sveukupnu javnost u Mašininu prirodnu smrt. Prvo izvješće o smrti Mašine spominje se u dokumentu načelnika Odjela Drage Piščevića od 22. studenog 1961. koji je poslan Mjesnom uredu Stara Gradiška zbog upisa u matičnu knjigu umrlih i pokopa na zatvorskom groblju u Staroj Gradiški. Zatvorski liječnik Nikola Kostić je u dokumentu *Izveštaj o lečenju osuđenika Mašine Ive* od 24. studenog 1961. odbacio znakove nasilne smrti, i naveo da je pokojni Mašina odbijao preglede i liječenje. Takvom mišljenju pridonio je i načelnik koji je Mašinu opisivao kao prepotentnu i oholu osobu. Davor Mašina i ostatak obitelji sumnjali su u tu verziju događaja pa su se ustrajno raspi-

---

⁸¹ Tako se iz Ivina pisma koje šalje 25. svibnja 1961. može iščitati da su mu u zlostavljanju izbili zube. Usp. Ivo Mašina, *Uskrсна zvona, 1945. – 1961.*, Povjerenstvo Matice hrvatske, Zadar, 1994., 31.

⁸² Davor Mašina, Bilješke o smrti Ive Mašine, *Ivo Mašina (1927.–1961.)*. Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja, (2000.), 257.

⁸³ Šime Batović, Životni put Ive Mašine, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 20.

⁸⁴ Anđelko Mijatović, Ivo Mašina, student povijesti i žrtva komunističkog režima (1927.–1961.), *Bertošin zbornik III: Zbornik u čast Miroslava Bertoše*, (2013.) 3, 307.

⁸⁵ Šime Batović, Životni put Ive Mašine, *Ivo Mašina. Kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, (2002.), 20.

⁸⁶ Davor Mašina, Bilješke o smrti Ive Mašine, *Ivo Mašina (1927.–1961.)*. Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja, (2000.), 257.

tivali kod odgovornih da se otkrije službeni uzrok smrti. Službena verzija smrti je nagli napad tuberkuloze. Obitelj se odmah raspitivala za prijenos posmrtnih ostataka na što ih je uprava Kazniionice uputila da se za proceduru obrate Sekretarijatu unutrašnjih poslova u Zadru. Zatvorski upravitelj je u dokumentu od 11. lipnja 1968. smatrao kako ne postoji zapreka za prijenos posmrtnih ostataka, a u drugom dokumentu, koji je nastao osamnaest dana poslije, 29. lipnja 1968., ista se osoba protivila ekshumaciji zbog moguće neprijateljske propagande. Slično se razmišljalo i u Sekretarijatu unutrašnjih poslova u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj sa sjedištem u Zagrebu, koji se protivio prijenosu posmrtnih ostataka Ive Mašine. Kao razlog su naveli kazneno djelo koje je počinio i neprijateljsku propagandu u sredini u kojoj se Mašina razvijao i djelovao prije kazne.⁸⁷

Brojne sućuti obitelji Mašina stigle su u povodu smrti njihova sina i brata Ive. Među njima ističe se sućut svećenika Krunoslava Draganovića,⁸⁸ koji je preko Mašinina brata Krune poručio obitelji da je Ivina mučenička krv za narod i kršćanstvo kiša s neba iz koje se treba roditi sloboda. Draganović je upoznao obitelj da je na blagdan prvomučenika Stjepana održao misu za pokojnika svjestan da je put do slobode popločan mučeništvom. Draganović je smatrao da bi internacionalna komisija trebala ispitati smrt Ive Mašine, ali to vjerojatno Josip Broz Tito ne bi dopustio.⁸⁹ Sućut je uputio i don Ante Matacin.⁹⁰

⁸⁷ Anđelko Mijatović, Ivo Mašina u dosjeu UDBE/DS BR. 301411, Hrvatski državni arhiv – Zagreb, *Ivo Mašina (1927.-1961). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 929.

⁸⁸ Krunoslav Draganović rođen je kod Orašja 1903., a umro je u Sarajevu 1983. godine. Bio je hrvatski svećenik i politički emigrant zbog svojih protukomunističkih i protujugoslavenskih stavova. Jugoslavenske vlasti su u pregovorima sa Svetom Stolicom, koji su se intenzivno vodili do 1965., zahtijevale da Papinski zavod svetoga Jeronima u Rimu ne bude utočište političkim emigrantima iz Jugoslavije. Više o Krunoslavu Draganoviću može se saznati iz zbornika radova: *Krunoslav Stjepan Draganović – svećenik, povjesničar i rodoljub: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog simpozija o Krunoslavu Stjepanu Draganoviću povodom 110. obljetnice rođenja i 30. obljetnice smrti održanom na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu od 8. - 10. 11. 2013. godine*, ur. Darko Tomašević, Miroslav Akmađža, Sarajevo, 2013.

⁸⁹ Vidi: Sućuti u povodu mučeničke smrti Ive Mašine, *Ivo Mašina (1927.-1961.). Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 264-280.

⁹⁰ Don Ante Matacin se već tijekom Drugoga svjetskog rata našao pod udarom narodnih osloboditelja. Naime, nakon kapitulacije Italije 8. rujna 1943. na području Privlake, gdje se kao svećenik nalazio na službi, vlast su privremeno

Slično kao i Krunoslav Draganović svećenik Lucijan Kordić iz Fribourga je smatrao da treba rasvijetliti smrt Ive Mašine pa je zatražio pomoć od crkvenih i katoličkih organizacija. Napisao je predstavku Apostolskoj nuncijaturi u Bernu i Centru međunarodnih katoličkih organizacija u Ženevi u kojima ih traži da potaknu razne internacionalne komisije da ispituju smrt Ive Mašine. Svećenik je uključio i razne studentske emigrantske organizacije da javno govore o misteriju Mašinine smrti.⁹¹

Mašinine zasluge za očuvanje kršćanskih i narodnih vrijednosti opažene su odmah nakon njegove smrti. Kako piše *Hrvatski Glas*, Prvi kongres *Slobodnih hrvatskih sveučilištaraca* u Parizu početkom studenog 1962. odlučio je da se Dan hrvatskog sveučilištarca i omladine obilježava na dan smrti studenta Ive Mašine 20. studenog.⁹² Desetljeće poslije pada komunizma, točnije godine 1999. osnovano je *Križarsko društvo Preko* koje nosi ime Ive Mašine.⁹³

Mijatović ističe kako se 1983. potezala i dalje priča o prijenosu kostiju Ive Mašine u obiteljsku grobnicu u Preku.⁹⁴ Odvjetnica obi-

---

prije dolaska nacista i ustaša preuzeli lokalni partizanski odredi. Ti odredi su ga prisili da potpiše izjavu poznatu kao *Rezolucija katoličkog svećeništva i učitelja zadarske općine* u kojem se poziva narod na ustanak protiv fašista. Pri povlačenju ostavili su izjavu na vidljivom mjestu kako bi je pronašli nacisti i ustaše, koji su ga prisili na potpisivanje druge izjave koja proturječi prvoj. Zbog te druge izjave komunističke vlasti su ga kasnije progonile. Usp. Hrvoje Njavro, Položaj Zadarske nadbiskupije od Rapallskog ugovora do ponovnog ujedinjenja (1920. – 1948.), *Rostra, Časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru*, 12 (2019.) 10, 214-215.

⁹¹ Lucijan Kordić, Pisma o Ivi Mašini, *Ivo Mašina (1927.–1961.)*. *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državnosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 490-491.

⁹² Kongres je imao cilj odgovoriti na potlačeni položaj hrvatskih studenata u domovini koji je uzrokovala komunistička vlada iz Beograda. Na kongresu su sudjelovali i Krunoslav Mašina i svećenik duhovnik Lucijan Kordić. Usp. Hrvatski glas, Hrvatski sveučilištarci, *Ivo Mašina (1927.–1961.)*. *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državnosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 764-765.

⁹³ Cilj križarskog društva je intelektualna i duhovna izgradnja mladeži koja će djelovati u svijetu izgrađujući i postižući socijalnu pravdu i kršćanske vrijednosti. Pripadnici društva sudjeluju u organizaciji raznih skupova i u izdavanju katoličkih tiskovina u svrhu evangelizacije naroda. Usp. Josip Marcelić, Osnovano „Križarsko društvo Ivo Mašina Preko”, *Ivo Mašina (1927.–1961.)*. *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državnosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 969.

⁹⁴ Anđelko Mijatović, Ivo Mašina u dosjeu UDBE/DS BR. 301411, Hrvatski državni arhiv – Zagreb, *Ivo Mašina (1927.-1961.)*. *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državnosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 253.

telji Zvezdana Znidarčić Begović smatrala je 1983. da bi odobrenje za ekshumaciju trebalo biti dano s obzirom da je prošao rok za izdržavanje kazne Ive Mašine. Tek nakon demokratskih promjena nastupili su povoljni uvjeti za prijenos posmrtnih ostataka. Stoga je Mašinina obitelj tijekom 1997. poslala dopis provincijalu franjevac trećoredaca fra Petru Grubišiću sa zamolbom da im se omoguću pokop posmrtnih ostataka njihova brata na Školjiću gdje se on duhovno izdigao te gdje počiva njihov stric fra Ignacije.⁹⁵ Provincijal im je 10. studenoga 1997. dao dopuštenje za pokop njihova brata na Školjiću, ali samo na njega, a ne i za njegovu rodbinu.⁹⁶

Nakon što su od Provincijalata franjevca trećoredaca dobili mjesto za ukop Ivinih posmrtnih ostataka na samostanskom groblju, obitelj je od nadležnih institucija zatražila ekshumaciju. U sprovednici se navodi da je uzrok smrti nepoznat.⁹⁷ Ivo Mašina pokopan je u petak 24. srpnja 1998., a sprovedne obrede predvodio je tadašnji zadarski nadbiskup Ivan Prenda.⁹⁸

ZAKLJUČAK

Na temelju istraživanja o nacionalnim i vjerskim pogledima Ive Mašine, može se zaključiti da je na razvoj njegove osobnosti značajno utjecalo stjecanje povijesnih znanja, vještina, sposobnosti i kompetencija, kao i pripadnost rimokatoličkoj vjeri. Okolnosti odrastanja u teškim prostornim i vremenskim uvjetima potakle su Mašinu na svjedočenje ljubavi prema Bogu, ljudima i vlastitom narodu. Svojom intelektualnošću, snažnom vjerom u Boga i životnim iskustvom ranjavao je komunistički sustav pa je u konačnosti svoju ljubav prema Bogu, čovjeku i domovini posvjedočio životom. O njegovu stradanju i intelektualnosti svjedoče njegovi dnevnički zapisi, koji donose istinu o življenju vjere, nade i ljubavi pred tlačiteljskim sustavom prisilne ateizacije društva. Nacionalno uvjerenje,

⁹⁵ Vera Mašina, Komemorativni skup 1998., *Ivo Mašina (1927.–1961.)*, *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 669.

⁹⁶ Petar Grubišić, Komemorativni skup 1998., *Ivo Mašina (1927.–1961.)*, *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 670.

⁹⁷ Sprovednica, *Ivo Mašina (1927.–1961.)*, *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 680.

⁹⁸ Edvard Šprljan, Vječno među hrvatskim velikanima. *Ivo Mašina (1927.–1961.)*, *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini – sjećanja*, (2000.), 945.

katolički odgoj i humanistički nazor bili su niti vodilje koje su ga poticale da mudro podigne glas protiv sustava.

Mašina se nacionalno izgrađivao upravo unutar Katoličke Crkve. Naime, kao član *Katoličkog akademskog društva Domagoj*, bio je dio Katoličkog pokreta, koji je u vremenu nepostojanja hrvatske države radio na povezivanju Hrvata, što nije bila u stanju postići ni jedna politička stranka. Mašina je bio svjestan zasluge Katoličke Crkve u očuvanju nacionalnog identiteta, koji je bio ugrožen susjednim narodima. S druge strane, shvaćao je i da je prvotni prioritet Crkve izgradnja kršćanina da bude sol zemlje, svjetlo svijeta, kvasac i zdravo zrno s ciljem mijenjanja društva odozdo, a ne odozgo. No da bi se te Isusove riječi ispunile u životu vjernika, Mašina je razumio da je moralna obaveza kršćana da upozoravaju na narodnu i ljudsku ugrozu koja je rezultat kršenja vrijednosti slobode i ljubavi. U tom smislu, Mašina je kao kršćanin ustrajno do kraja upozoravao komunistički sustav na ugrozu isključivog nacionalizama i šovinizma.

No umjesto da prihvate dobronamjerno Mašinino upozorenje, komunističke su ga vlasti proganjale upravo zbog njegove vezanosti za Crkvu i hrvatski narod, što je bilo dovoljno da vlasti pokrenu sudski proces. U najtežim trenucima života, dok se nalazio u zatvoru, Mašina nije zaboravio na molitvu ni na dar vjere, već je svaki dan recitirao misu i molio krunicu. Samokritičnost i društvena crta bili su sastavni dio Mašinina karaktera pa propitivanje o vlastitim postupcima te brigu za obitelj i društvo nije odbacivao ni u takvim nevoljama. Mučeništvo ga nije spriječilo da emigraciji pošalje kršćansku i patriotsku poruku ohrabrenja, radosti, ljubavi i međusobnog poštovanja. U nerazjašnjenim okolnostima umro je u kaznionici u Staroj Gradiški u 35. godini života 20. studenog 1961., gdje je i pokopan.

Mašinin lik i djelo osvijetljeni su tek nakon demokratskih promjena. Komunističke su mu vlasti oduzele slobodu i život, ali i smrt te crkveni pokop jer su ga se bojali i mrtvog. Međutim, iako su se smatrali gospodarima života i smrti, nisu uspjeli zarobiti i sakriti istinu te spriječiti širenje Mašinine ostavštine. Ivo Mašina je do kraja sačuvao dušu, a prema onima koji su mu htjeli zlo, izražavao je kršćansku ljubav imajući na umu Isusove riječi s križa u kojima moli Oca da im oprostite za zla kojih možda nisu ni svjesni. Kao rezultat skladnog življenja nacionalnih i vjerskih vrednota, Mašina je jedan od onih koji je pridonio da toliko godina poslije njegove smrti više nitko ne špijunira tko slavi sakramente, a tko pjeva nacionalne pjesme.

NATIONAL AND RELIGIOUS VIEWS OF IVO MAŠINA

Summary

The paper presents national and religious views of Ivo Mašina, which were a motivation for his activism in the socio-political area. The article brings a biography of a prominent layman, Ivo Mašina, whose life, despite the communist rule, was marked by the principle of faithfulness to God and man. Love for God, people and Croatia are the values that adorned Mašina. His views on the relationship between the state-the nation and the Catholic faith were influenced by the knowledge he acquired during his studies of History, as well as by his Catholic family upbringing. Therefore, the article studies the reflections of Mašina, historian and believer, on the political and social relations in the Croatian areas of the 20th century. Furthermore, the paper shows his religious activity, based on living the Christian love and social teachings of the Church.

Key words: Ivo Mašina, historian, lay believer, 20th century, nationalism, communism, Church, social teaching

POPIS IZVORA I DOKUMENATA

Arhiv Dubrovačke biskupije (ADB), gradivo Dubrovačke biskupije (DB), Kut. 1, serija 15 (Crkvena društva i udruženja), potserijska 1/1.6. (Crkvena društva/Seljačka katolička omladina - SKOM "Domagoj")

Arhiv Zadarske nadbiskupije, *Knjiga protokola: Circolare*, br. 675, 1935.

Arhiv Zadarske nadbiskupije, Kutija "Obnova Ninske biskupije", Pismo (prepis) 27. IV. 1937. – nadbiskupu A. Baueru - Zagreb

Pio XI., *Quadragesimo Anno. Enciklika Njegove Svetosti pape Pija XI. katoličkom svijetu u povodu četrdesete obljetnice enciklike „Rerum Novarum”*, Vatikan (15. V. 1931.)

Ivan XXIII., *Mater et Magistra. Enciklika o suvremenom razvoju socijalnog pitanja koji valja uskladiti s kršćanskim načelima*, Vatikan, (15. V. 1961.)

Popis literature

Juraj Batelja, *Rivellijeva zavjera laži. Blaženi Alojzije Stepinac i Srpska Pravoslavna Crkva*, Postulatura blaženog Alojzija Stepinca, Zagreb, 2015.

Stjepan Baloban, *Socijalni nauk Crkve: izazov i poticaj, Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, (1998.)

Zlatko Begonja, *Zadar u sporazumima tijekom prve polovice XX. stoljeća (1915. – 1947.)*, *Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49 (2007.)

Jure Brkan, *Obaveze i prava vjernika laika*, Biblioteka Službe Božje, Split, 2005.

Hrvoje Kačić, *Dubrovačke žrtve. Jugokomunistički teror na hrvatskom jugu 1944. i poratnih godina (početak Bleiburga)*, Tkanica, Zagreb, 2017.

Krunoslav Stjepan Draganović – svećenik, povjesničar i rodoljub: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog simpozija o Krunoslavu Stjepanu Draganoviću povodom 110. obljetnice rođenja i 30. obljetnice smrti održanom na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu od 8. - 10. 11. 2013. godine, ur. Darko Tomašević, Miroslav Akmađža, Sarajevo, 2013.

Pavao Kero, *Zadarska nadbiskupija od 1918. do 1948. godine*, Stolni kaptol sv. Stošije, Zadar, 2010.

Andrija Krešić, *Kraljevstvo Božje i komunizam*, Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd, 1975.

Špiro Marasović, *Demos ante portas. Crkva u Hrvatskoj pred demokratskim izazovima*, Crkva u svijetu, Split, 2002.

Ivo Mašina: *kršćanski borac za slobodnu i pravednu Hrvatsku*, ur. Bernardin Škunca, Zadar, 2002.

Ivo Mašina, *Uskrsna zvona: (pisma) 1945.-1961.*, ur. Robert Bacalja, Povjerenstvo Matice hrvatske, Zadar, 1994.

Ivo Mašina: (1927.-1961.). *Uz obljetnicu rođenja bakljonoše hrvatske državotvornosti i slobode: zbornik radova i priloga o Ivi Mašini - sjećanja*, ur. Šime Batović, Zadar, 2000.

Anđelko Mijatović, Ivo Mašina, student povijesti i žrtva komunističkog režima (1927.-1961.), *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše* (2013.) 3, 293-310

Hrvoje Njavro, Društveno i crkveno djelovanje zadarskoga nadbiskupa Mate Garkovića (1948.-1968.), *Što vama kažem, svima kažem*, 2021.

Hrvoje Njavro, Položaj Zadarske nadbiskupije od Rapallskog ugovora do ponovnog ujedinjenja (1920. - 1948.), *Rostra, Časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru*, 12 (2019.) 10,

Joja Ricov, *Ivo Mašina – pitate me – tko je?*, Lumin, Zagreb, 1994.

Fabijan Veraja, *Nikola Moscatello savjetnik Jugoslavenskog Poslanstva pri Svetoj Stolicu. „Uspomene” u svjetlu dokumenata. Doprinos povijesti katolicizma u Jugoslaviji (1922.-1946.)*, Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima: Crkva u svijetu, Rim, Split, 2014.